

XI. Ders: İbn Sina'nın felsefesi: Bir bütün olarak ele alındığında, İbn Sina'nın felsefesi, kendi şahsiyetinin tartışma götürmez etkilerini taşır. Görüşlerini çeşitli eserlerinde defalarca ifade etmesi ve onlara sık sık atıflarda bulunması, bunların değişik kaynaklardan alınıp bir araya getirilmiş görüşler olmayıp sistemli bir düşüncenin ürünü olduğu kanaatini yaygınlaştırmıştır.

Ortaçağ felsefi düşüncesi tarihinde İbn Sina, esasında birçok bakımdan benzeri olmayan bir isimdir. İslam filozofları arasında ise, sadece eşi bulunmaz biri olarak değil, aynı zamanda Modern Çağ'a kadar saygı duyulan biri olarak gelmiştir. Gazali, Fahreddin Razi vb. gibi kelamcılarının hücumlarına rağmen asırlarca İslam felsefesi geleneğine hakim olmuş, son derece tafsilatlı ve mükemmel bir felsefe sistemi kuran tek kişi odur. Bu sistemde ayrıca dikkat çekici orijinallikler de vardır. İbn Sina sadece İslam dünyasında değil, aynı zamanda kendisinden büyük ölçüde etkilenen Aquino'lu St.Thomas ve Albertus Magnus (Büyük Albert) sayesinde Ortaçağ Batı dünyasında da orijinal olmuş bir filozoftur. Onun felsefi öğretisinin unsurları, bütün diğer Ortaçağ Hristiyan ve İslam filozoflarının olduğu gibi, açıkça Antik Yunan kaynaklıdır ve yazılarında Yunan felsefesine ait belli başlı ifadeler vardır. Antik Yunan filozofu Aristoteles, Ortaçağ filozofları için çok verimli bir kaynak teşkil etmiştir. "Bir şeyi o şey yapan şey" in ('öz'ün) ortaya çıkartılması, İlkçağ'da olduğu gibi, Ortaçağ'da da büyük önem taşır. Varlığın ne olduğunu anlamada, Aristoteles'in "*Metafizik*" i ile tanıştıktan sonra, onun düşünme biçimine büyük ölçüde bel bağlayan Ortaçağ Hristiyan ve İslam filozofları, bu bağlamda, onun kategori öğretisini, töz-ilinek ayrımını, neden kuramını hep ön planda tutmuşlardır. Bu tür düşünme biçiminin doruğunda yer alan filozof ise, kuşkusuz, İbn Sina'dır.

Ortaçağ'da, tıpkı İlkçağ'da olduğu gibi, dile yönelik çalışmalar da yapılmıştır. Önermelerin ayrıntılı bir biçimde incelendiği, her dilsel ifadenin işlevinin önerme yapısı içinde gösterildiği bu çalışmalarda, dil çözümlemeleri önem kazanmaya başlamıştır.

Yine, bu dönemde, dil çözümlemelerine bağlı olarak, asıl amaçları varlığın mantıkça kuruluşunu kavramak olan, dolayısıyla, mantığın felsefesini yapan, dilin aşkın (transandant) yanını, gerçeklikle bağını (gerçeklik-düşünce-dil-yazı) dile getirmeye, ortaya koymaya çalışan mantıkçı filozoflar ortaya çıkmıştır. Bunların dil ve mantıkla ilgili çalışmaları, mantık anlayışları tüm Ortaçağ'ı derinden etkilemiştir. Bunlardan birisi de, Ortaçağ İslam dünyasında İbn Sina'dır. Onun düşünce sisteminin en başta gelen özelliği, kavramları son derece itinalı bir yöntemle tahlil ederek ve ayırarak tanımlar yapmasıdır.

İbn Sina, Antik Yunan geleneğine özellikle Aristoteles'e uyararak, bilgiyi 'bilen öznenin, bilinen nesnenin formunu soyutlaması' olarak tasvir eder. Ona göre de, sadece akılla salt (saf) form, kendi küllüğü içinde kavranır. (Hatırlanacak olursa, Aristoteles'e göre, bütün bilgiler, maddeden formun soyutlanmasından ibaretti.) Burada bir itiraz gündeme gelir ki o da şudur: "Eğer bilgi, sadece formun idrak edilmesi ise, bu formun o maddede bulunduğu ya da ilk maddenin (protohyle) hakikaten var olup olmadığı nasıl bilinmektedir?" Esasında, ona göre, bilginin kaynağı esrarengizdir ve her aşmasında sezgiyi de içine alır. Bütün fikir ya da formlar

Prof. Dr. Ülker Öktem

FEL 214 İslam Felsefesi

bize dışarıdan geldiği için, düşünce faaliyetinde özne ve nesnenin mutlak aynılığından söz edilemez.